

Vitenskapelig navn: *Sparganium hyperboreum* Laest. ex Beurl.

Norsk navn: **Fjellpiggnopp**

Familie: Typhaceae* - Dunkjevlefamilien

Artsbeskrivelse

Fjellpiggnopp *Sparganium hyperboreum* er en spinkel vannplante med flyteblad (nymphaeide), som også kan vokse i landform på vått substrat.

Bladene er smale, 1-5 mm brede, men oftest bare 2-3 mm, flate med litt hvelvet overside og mangler midtnerve. De er såpass tykke at de knapt er gjennomskinnelige i motsetning til andre representanter i slekta. Bladene kan bli 0,7-0,8 m lange, men er ofte mye kortere.

Figur 1. Fjellpiggnopp *Sparganium hyperboreum*. Blomsterstand med små adskilte hann- og hunnaks stikker opp over vannflaten. Foto: ©Birna Rørslett.

Stenglene er slake ofte med et krocket eller sikksakk-bøyd utseende, og bærer en kort ugreinet blomsterstand. Det er 1(-3) små hannaks tett sammen øverst og 1-3(4) adskilte hunnaks, hvorav de nederste ofte er stilket og har et langt støtteblad (figur 2). Alle støttebladene er slake. Spesielt for fjellpiggnopp er at dette stilkete hunnakset tilsynelatende kan gå mer eller mindre rett ut fra stengelen og ikke fra basis av støttebladet. Dette skyldes at hunnaksets stilk er delvis sammenvokst med stengelen ('supraaksillært', eller 'adnat'). Støttebladets basis er bredt hinnekantet.

---

* tidligere ført til en særskilt familie Sparganiaceae

Figur 2. Støttebladene har oppblåst basis med tydelige hinnekanter. Nedre hunnaks er stilket med stilk som bøyer sterkt ut fra stengelen. Foto: ©Birna Rørslett.

Figur 3. Mange blomsterstander med stilket nedre hunnaks. Grunnet delvis sammenvoksing av hunnakssets stilk med stengel, går stilken tilsynelatende ut langt over basis av støttebladet. Foto: ©Birna Rørslett.

Referanse: Birna Rørslett og Marit Mjelde 2021. Faktaark: *Sparganium hyperboreum* Fjellpiggnopp. Versjon 1. Fotoflora vannplanter. Norsk institutt for vannforskning.

Hunnblomstene er en svært kort griffel og et kort, tverrstilt arr. Fruktene er små og rundaktige, bare ca. 3 mm lange og uten nebb (ingen griffelrest, jfr. synonymepitetet '*submuticum*' som betyr 'nokså butt') (figur 4). Fargen på modne frukter er gulbrun.

Hele planten er for øvrig oftest påfallende gulaktig grønn.

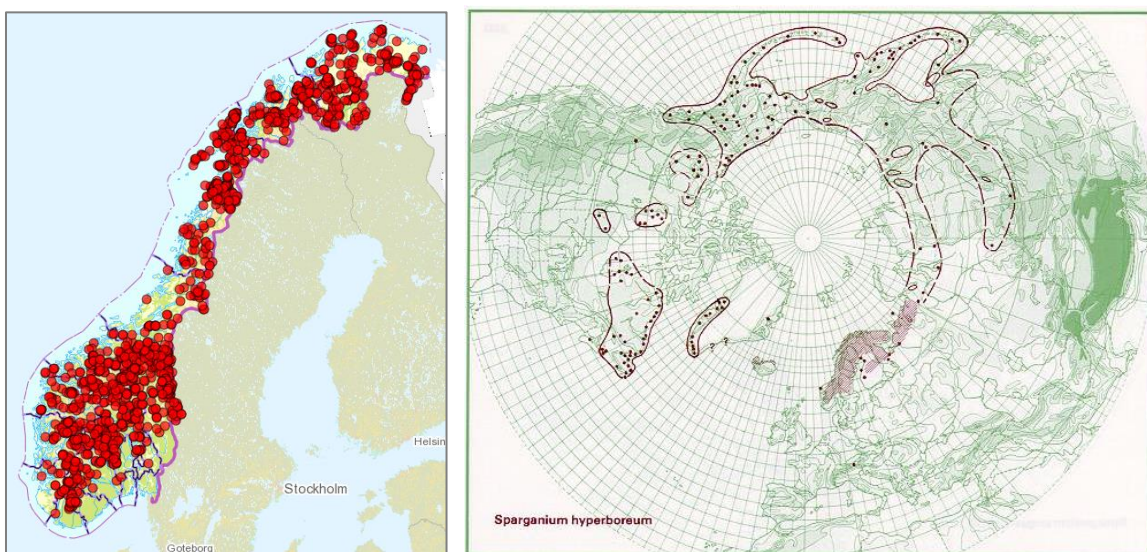
Figur 4. Hunnaks med modne frukter. Legg merke til støttebladets basis og de korte nebbene på fruktene. Foto: ©Birna Rørslett.

Økologi

Fjellpiggnopp finnes i mindre elver, bekker, dammer og mindre innsjøer i innlandet opp til rundt 1300 moh. (Lid & Lid 2005). Lokalitetene kan være noe næringspåvirket, men arten er vurdert som sensitiv i forhold til eutrofiering (Direktoratsgruppen vanddirektivet 2018.). Arten ser ut til å sky dystrofe miljøforhold. Fjellpiggnopp tenderer til å vokse på grunt vann, ofte ikke mer enn et par dm dypt. Utover denne generelle karakteristikken vet vi lite om artens miljøkrav.

Utbredelse

Fjellpiggnopp forekommer spredt til vanlig over det meste av landet, men ser ut til å unngå lavlandet langs kysten i store deler av landet. Dette er en sirkumboreal art med hovedtyngde i nordlige deler av Europa og Russland.

Figur 5. Utbredelse av fjellpiggnopp i Norge (artskart.no, hentet 12.11.2018) og på den nordlige halvkule (Hultén og Fries 1986).

Referanse: Birna Rørslett og Marit Mjelde 2021. Faktaark: *Sparganium hyperboreum* Fjellpiggnopp. Versjon 1. Fotoflora vannplanter. Norsk institutt for vannforskning.

Synonym

Sparganium submuticum (Hartm.) Neum.

Hovedkjennetegn

Fjellpiggnopp kjennes på følgende trekk:

- liten og spinkel vannplante med smale (<5 mm brede), tykke flyteblad uten midtnerve på undersiden
- ugreinet kort blomsterstand med få, små runde hann- og hunnaks i toppen
- nedre hunnaks er stilket og stilken går rett ut til siden godt over blad hjørnet til støttebladet
- fruktene er små, ca. 3 mm lange og butte med gulbrun farge

Forvekslingsarter

Fjellpiggnopp likner mest på småpiggnopp *Sparganium natans* og flótgras *S. angustifolium*. Fra den sistnevnte skiller fjellpiggnopp seg ved å ha gulgrønne flyteblad uten synlig midtnerve, hunnaksstilk som er delvis sammenvokst med stengelen og derfor går ut til siden langt over støttebladets hjørne, og frukter som er korte og butte uten tydelig nebb. Fra småpiggnopp skiller fjellpiggnopp seg ved følgende kjennetegn: smalere flyteblad <5 mm mot ≥ 5 mm, ugjennomskinnelige flyteblad som er svakt hvelvet på oversiden, ikke flate; og støtteblad i blomsterstanden som er lange og ikke stive. Småpiggnopp har dessuten noe større frukter med tydelig nebb og hunnaksene er oftest ikke stilket.

Ifølge Lid & Lid (2005) danner fjellpiggnopp hybrider med flere av de andre piggnoppartene, men få er godt dokumenterte (Cook & Nicholls 1986, 1987). Om en hybrid med småpiggnopp *Sparganium natans* sies det: «... truleg spredde stadar i høgtliggende strøk frå Te Tinn og AA Bykle til Finnmark» (Lid & Lid 2005)». Denne hybridene er for øvrig detaljert beskrevet av Harms (1973).

Referanser

Cook, C. D. K., & Nicholls, M. S. (1986). A monographic study of the genus *Sparganium*. Part 1: Subgenus *Xanthosparganium*. *Botanica Helvetica* 96(2): 213–267.

Cook, C. D. K., & Nicholls, M. S. (1987). A monographic study of the genus *Sparganium*. Part 2: Subgenus *Sparganium*. *Botanica Helvetica* 97(1): 1–44.

Direktoratsgruppa Vanndirektivet 2018. Veileder 02:2018. Klassifisering av miljøtilstand i vann. Økologisk og kjemisk klassifiseringssystem for kystvann, grunnvann, innsjøer og elver.

Harms, V.L. 1973. Taxonomic studies of North American *Sparganium*. I. *S. hyperboreum* and *S. minimum*. *Canadian J. Bot.* 51(9): 1629-1641.

Hultén, E. & Fries, M. 1986. Atlas of North European Vascular Plants north of the Tropic of Cancer. Koeltz Scientific Books, Königstein, 498 s

Lid, J. & Lid, D.T. 2005. Norsk flora. Det Norske Samlaget. 7. utg. Red. Reidar Elven.